

Ömer Muhtar

Ahmet Ağırakça

İstanbul, Beyan Yayınları, 2011, Sayfa:159, İSBN:978-975-473-100-2

Zafer SARAÇ*

Afrika Tarihi bir sömürünün tarihi olduğu gibi, yer yer direnişlerin ön plana çıkardığı eşsiz mücadele öykülerini de bünyesinde barındırır. Sömürüye direnen halk önderlerinin zorlu yaşamları bazen romanlara konu olurken, bazen de akademik bir yaklaşımla kaynakların izi sürülerek yapılan araştırmalar sonrası biyografik bir çalışma şeklinde tecessüm edebilmektedir. Prof. Dr. Ahmet Ağırakça'nın "Ömer Muhtar" isimli eseri bu manada akademik biyografik bir çalışma olarak

*Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, zafersarac@hotmail.com

değerlendirilebilir. Ağırakça daha çok Arapçadan Türkçeye yapmış olduğu çeviri eserleriyle¹ isminden söz ettirmekle beraber, İslam Tarihinin önemli simalarının hayatlarını konu edinen kitaplarıyla da bilinmektedir². Bu manada yazar alanı olan ilahiyatta önemli bir literatürün oluşmasına katkıda bulunmuş, halen Mardin Artuklu Üniversitesinin Rektörü olarak akademik hayatına devam etmektedir. Ağırakça'nın eseri, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında İtalyanların Libya'yı işgal ideolojisinden bahsedilerek, Ömer Muhtar'ın mücadelesinin olduğu siyasi tablo hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde yazar Ömer Muhtar'ın yaşamının ilk yıllarını ve gençliğini anlatarak söze başlamaktadır. Ömer Muhtar'ın yaşamı ile İtalyanların Afrika kıtasındaki emellerini gerçekleştirmek adına Trablusgarp işgaline kadarki süreçlerdeki veriler kapsamında ele alınmıştır. Bu bölümde dönemin tarihi havası, işgalin oluşturduğu akisler ve işgale karşı yapılan mücadelenin anlatısına giriş yapılarak, Ömer Muhtar ismini ön plana çıkaran süreç anlatılmıştır. Kitabın ikinci bölümünde Ömer Muhtar'ın hayatı kapsamında direnişin siyasi, sosyal, iktisadi ve lojistik durumu hakkında bilgiler verilmiş, 1922-1931 yılları arasında direnişin genel seyri kaleme alınmıştır. Ömer Muhtar'ın İtalyanlar tarafından idam edilinceye kadar ki dönemde, ön plan çıkan gelişmeler ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Biyografik eserler bahsedilen kişiyi merkeze almakla beraber dönemin tarihi panoraması hakkında önemli bilgiler sunabilmektedir. Ağırakça'nın eserinde dönemin tarihi anlatısının gayet yoğun olduğu görülmektedir. Bunun sebebi yazarın önsöz kısmında yakındığı gibi Ömer Muhtar'ın hayatına ait bilgilerin kısıtlı olmasıdır. Yazar bu dar çalışma alanında eldeki bütün verileri kullanmaya çalıştığını belirtmesine rağmen, salt bilgi kıstas alındığında benzer yaşam öykülerine nazaran eserin bekleneni vermekten uzak olduğu gerçektir.

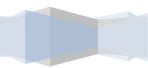
Ömer Muhtar'ın hayatına ait bu biyografik çalışma yer yer ansiklopedik bilgi seviyesinin altında seyretmesine karşın, tarihsel arka plan nitelendirilirken önemli bilgiler açığa çıkmaktadır. Özellikle Türk-Senusi³ ilişkileri Osmanlı Devletinin Afrika'ya bakış açısı, sonrasında Türkiye Cumhuriyetinin bölgeye olan ilgisini göstermesi açısından Ahmet eş-Şerif es Senusi'nin ülkemizde ki temasları dikkat çekmektedir.

Kitapta sunulan başlıklarla Ömer Muhtar'ın hayatının dönüm noktaları şekillenmekle beraber, bazen kronolojik sıra takip edilmesine rağmen İtalyan-Senusi ilişkileri için önemli kişisel figürlerin anlatısı göze batmaktadır. İtalyanların günümüz Libya bölgesinde ki faaliyetlerinin üzerinde gereğinden fazla durulması, konuyu merkeze alınan Ömer Muhtar'ın hayatından uzaklaştırmaktadır. Yazar analiz ettiği yaşam öyküsünü duyguları paralelinde kaleme alarak, bir Müslüman'ın duygusal akislerini yer yer

¹ Yazarın yayınlanmış 13 (cilt) tercüme eseri vardır. Özellikle El- Kamil Fi't- Tarih- İbnü'l- Esir'den "İslam Tarihi" adıyla, 4 cilt çeviri çalışması önemlidir.

² Yazarın Beyan Yayınlarından çıkmış olan Hz. Ömer, Hz. Osman ve Selahattin Eyyubi gibi biyografik kitapları bulunmaktadır.

³ Senusiler Seyyid Muhammed bin Ali es-Senusi'nin 1837'de Afrika'da kurduğu büyük İslam tarikatı. Trablusgarp'ta ki işgale karşı direnen birlikler bu aşiret tarafından oluşturuldu. Afrika'da ki emperyalistlere karşı direnişin merkezinde uzun yıllar bu grup yer almıştır.

yazdıklarına yansıtmiştir. Bu duygusal çıkışlardan uzaklaşan satırlar, yazarın realist ve bilimsel altyapısı olan anlatısını daha görünür kılmıştır.

Eserde istifade edilen kaynakları içeren bir kısmın bulunmaması kaynak sıkıntısını göstermekle birlikte, yazarın kişisel yorumunun ağırlığını da kanıtlamaktadır. Yazar genellikle İtalyan yönetiminin bölgedeki raporları, Ömer Muhtar'la ilgili mektuplar ve şahsen tanıyanların fikirlerini kaynak olarak kullanmıştır. Fakat bu kaynaklar Ömer Muhtar'ın hayatından ziyade kişisel tutum ve yargıları yansıtması açısından bilgi kırıntılarını içermektedir. Eser bu yönüyle Ömer Muhtar hakkında kapsamlı bir bilgiye erişimi zorlaştırmaktadır. Yazarın Arapça diline hâkimiyeti dolayısıyla Ömer Muhtar ile ilgili Arapça literatürün zengin bir şekilde kullanıldığını varsayılabilir. Fakat yazılanlardan başka dillerdeki kaynakların etkisinin kısıtlı olduğu tahmin edilmektedir.

Eserde cihat anlatısının önemli yer tutması İslami bir bakışla kaleme alındığını göstermektedir. Ömer Muhtar'ın vatanı için girmiş olduğu mücadele, bağımsızlık iştiağı ve emperyalizm ile savaşı sadece İslami amaçların tahakkuku şeklide lanse edilmesi, anlatılanların sadece belli bir siyasi fikrin gölgesinde kalmasına neden olmuştur. Siyasi üslubun anlatıya bu şekilde yansımaları objektif yaklaşımı zedelemektedir. Örnek verecek olursak:

“Sultan 2. Abdülhamit'in tahta geçişinden bu yana Osmanlı Devleti, hemen hemen hiç toprak kaybetmemiş ve müstemlekecilere karşı rahatlıkla direnmişti. Ancak bu güçlü şahsiyetin, batı hayranı ve batı işbirliğine giren İttihad ve Terakkicilerin fitne ve hileleriyle tahttan uzaklaştırılması üzerine 1908 yılından sonra tamamen zayıflamaya yüz tutmuş olan devlet, 1911 yılında kuzey Afrika'da ki topraklarının son parçası olan Libya'yı da İtalyan emperyalistlerine kaptırmıştır.” (s.41)

Yazarın 2.Abdülhamit döneminde toprak kaybedilmediği yanlış bilgisini görmezden gelirse, yazar İttihad ve Terakkicilere fitne fesadı yakıştırmalarına rağmen; aynı İttihad ve Terakkicilerin Trablusgarp'ta ki mücadelesini yadsımakta ve üzerinde gerektiği kadar durmamaktadır. Enver Paşa'nın görüşlerine aynı sayfada yer verilmekle birlikte bölgedeki Senusi hareketinde bağımsızlık fikrini empoze eden, halkı teşkilatlandıran ve İtalyanların bu sayede kıyıda sıkışmasına neden olan İttihatçı, idealist ve vatanperver Türk subaylarının etkisi kısa paragraflarla geçiştirilmiştir. Oysaki bölgedeki insanlara direniş ruhunu kazandıran, Ömer Muhtar'ın mücadelesine köken teşkil eden bu vatansever tavır üzerinde daha fazla durulmalıydı. Bununla birlikte Yazarın açık anlaşılabilir bir dilinin olmasına rağmen, yer yer göze batan yazım yanlışları okuyucuyu sıkıkmaktadır.

Sonuçta; Ömer Muhtar hakkındaki bilgilerin kısıtlı olması, yazarı bu yönde ki boşluğu gidermesine neden olmuştur. Literatürdeki eksikliği böylece gidermeye çalışan yazar Türk insanının Ömer Muhtar konusunda ki bilgi dağarcığını zenginleştirmek istemektedir. Ülkemizde Ömer Muhtar'a ilişkin bakış açısını değerlendirdiğimizde bunun sadece çekilmiş bir sinema filminden edinilen bilgilerle kısıtlı bulunduğu görülecektir. Yazarın çabası bu yönden düşünüldüğünde, tarihi bilgiler çerçevesinden 20.

Yüzyıl da sömürü düzenlerine karşı girişilen mücadelelere gereken önemin verilmesi adına dikkate şayandır.

